

Мултикултурна пометња

Када су се једном приликом срели Јован Дучић, тада, са Ракићем, неприкосновени бард српске поезије, и Иво Андрић, млади, већ познати, приповедач и дипломата од каријере – било је то између два велика рата, у Београду, у предаху између две дипломатске мисије – Дучић се похвално изразио о Андрићевој новој књизи приповедака и, на крају, рекао “Андрићу, ви сте изванредно талентован писац и прави европски господин. Што сте се, забога, ухватили тих турских, босанских мотива? Маните се тога! Време је да, већ једном, Европа уђе у српску литературу”.

Андрић га, на срећу, није послушао, тако да је српска култура, уместо европејског епигона, који нама не би значео много, а Европи ништа, добила аутентичног ствараоца који је целом свету имао шта да каже.

Притом је Андрић, разуме се, по својим културним референцама, представљао аутентичног европског интелектуалца највишег ранга.

Ова анегдота из наше литерарне баштине илуструје један плодотворни модел прожимања култура. Како се, дакле, европским интелектуалцем, европским писцем постаје управо чувањем властитог историјског, етничког, духовног, па и етичког садржаја, те смештањем тих садржаја у контекст заједничке, европске и светске културе. То, разуме се, не подразумева ни етнографију, ни фолклор, већ коришћење европског духовног и литерарног инструментарија, што резултира аутентичном културном симбиозом.

Најбоља дела модерне латиноамеричке књижевности су пример овог креативног прожимања различитих културних утицаја.

У нашој литератури, дела Милоша Црњанског и Растка Петровића, такође су добар пример прожимања завичајног надахнућа и европског културног духа.

О двосмерности ових токова, ових међусобних прожимања, говоре дела стварана у европским центрима, која су се, од краја деветнаестог века, градила на отворености према утицајима ваневропских духовних и уметничких традиција.

Данас, у време планетарне духовне, културне, политичке нивелације света, истиче се модел мултиетничког и мултикултуралног друштва. Тај модел, међутим, ма колико био теоријски елабориран, у пракси не подразумева прожимање аутентичних и аутохтоних духовних и културних вредности различитих средина, већ подсецање самосвојних корена појединих етноса, у име стварања једног хибридног, есперанто заједништва, чији су заједнички именитељи црначки енглески језик, естетика ТВ-спота и цртаног филма, насиље и гола борба за опстанак као тематско идејни круг, планетарна информатика медија и интернета као инструмент, али и духовни хоризонт, потрошња унифицираних материјалних добара као мотивацијски домет, те апокалиптичке слике из серије филмова Побеснели Макс као егзистенцијална, историјска перспектива.

Неопходни услов опстанка сваке империјалне структуре јесте перманентна експанзија и тежња за универзалним дејством, дакле, за унификацијом пацификованог етничког материјала. Отуда је матрица дејства подједнака за све империјалне структуре у историји.

Чак и у давна времена, када су империје почивале, не претежно на технолошким и меркантилним својствима, већ подразумевале духовне и религијске аспекте светоназора, те

естетско уобличавање, естетско жигосање освојеног простора, као својеврстан идентификациони знак, било је приметно, током империјалне експанзије, прогресивно пражњење духовних садржаја и формализација естетских својстава.

Духовна и естетска својства нису више била аутентични израз живота заједнице, већ формализовано средство универзализације освојеног простора, средство истискивања аутентичних обележја освојеног етноса, као што су религија, морал, естетика, која, док год постоје, могу бити основа мобилисања антиимперијалног дејства.

Али, тако разводњена и формализована духовна и естетска својства империјалне матрице омогућавала су, током времена, повратно духовно дејство са пацификоване империјалне периферије. То повратно дејство по правилу се јавља у дегенерисаном, извитопереном или агресивном, секташком виду, тако да, уместо стварног културног прожимања, добијамо збрку одумирућих псеудоформи, у чијем крилу клија семе нове, непознате будућности.

Као што је декадентни Рим, почетком првог миленијума наше ере, био хаотични мравињак који је врвео од етничке, духовне, религијске и етичке збрке, што је наговештавало пражњење империјалне енергије – ма колико та збрка била (тада) представљана као мултиетничка и мултикултурна синтеза – тако и данас, почетком трећег миленијума, велики империјални мегалополиси, централе новог светског поретка, оличавају слику библијске, вавилонске пометње, не само пометње језика, већ и елементарних животних форми и, дакако, духовнох и етичких аспеката живота.

Теза о мултиетничком и мултикултурном друштву стари је, дакле, империјални инструмент за унификацију и нивелацију остатка света, инструмент који уништава аутентична својства пацификованих народа – али се, као бумеранг, враћа империјалним централама, разарајући и њихово властито духовно ткиво.